

La mongeta tendra

(ALDC, IV, 861. La mongeta tendra)

L'enunciat es refereix al 'llegum tendre de la mongetera, que es menja amb la tavella, abans de madurar'. Per a l'explicació dels diversos noms, veg. mapa 548.

És freqüent l'ús simplement de *mongeta*, però amb més freqüència completat amb un determinant per tal de distingir-lo de la *mongeta seca*: *mongeta tenra*, amb l'adjunt sota variant antiga (< llat. TEN(E)RA), sense *d* epentètica, enfront de *mongeta tendra*; *mongeta verda* 15, 80, *mongeta d'aspre* 20, 30 (*aspre* 'pal, canya per a enfilar-la'), *mongeta en [amb] tavella* 19, 109; igualment *monja tenra*, *monja fina* 1, 6.

Bajoca i *tavella* han passat a designar aquest referent des del significat de 'baina'. *Bajoca* (*batjoca*, *batxoca*) es completa a voltes amb un adjunt (*bajoca tendra* 111, 158, *bajoca a trencar* 171 i *batxoca de trencar* 170) o se'n fa el dim. (*bajoqueta*). *Tavella* igualment recorre a la perífrasi (*tavella de mongeta* 61, *tavella de fesol* 88 o ~ *de fesol* 99, 103) o se'n fa el dim. (*tavelleta* 87, 93, 94, 100, 102, 108). *Fesol* (var. *fresol* 93, 185) es complementa amb un determinant (*fesol de trencar* 173, *fesol en [amb]*

tavella 23, 41, *fesol tendre* 27, 46, 47, 52, 105, 147, 158, 168, 179, 180 o *fresol tendre* 181, *fesol tenre* 18, 40) o es recorre al femení *fesola* 24, 42, amb un determinant (*fesola tendra* 37) o en forma dim. (*fesoleta tendra* 67; *fesolina* 32). Semblantment passa amb el castellanisme [χ]udia 93, 108, alg. *juria fresca* 85, [χ]udieta 93, així com amb *cagarell tenre* 2, *alúbia tendra* 132. *Habituella* 190 apareix en forma simple.

Rènega 54, femení de *rènec* 'paparra' (< *RĬNICU < RĬCINU), i *vivó* 115 són de motivació fosca.

Mongeta (s. XVI), amb el complement *tendra*, és pròpia sobretot del cat. central, i amb la var. *tenra*, en mall. i eiv., així com amb el nucli *monja* en ross.; degué substituir *bajoca* (s. XIII) o *fesol* (s. XIII). Els mots locals [χ]udia, *alúbia* i *habituella* són d'àrea veïna o afí al cast. o arag., mentre que el primer, alg., degué arribar de bona hora, atesa la pronúncia [dʒur'ia].

Són mots normatius *mongeta tendra*, des del DG₁, 1932; *bajoca* i *tavella*, des del DIEC₁, 1995.

